

Justyna Antczak-Kujawin

Uniwersytet Łódzki*

ZABURZENIA SEMANTYKI FRAZEOLOGIZMÓW U OSÓB W ŁAGODNEJ FAZIE OTEPIENIA ALZHEIMEROWSKIEGO. WSTĘPNE WYNIKI BADAŃ

DISORDERS WITHIN THE SEMANTICS OF PHRASEMES
IN PEOPLE WITH EARLY STAGE ALZHEIMER'S DEMENTIA.
PRELIMINARY RESEARCH RESULTS

Słowa kluczowe: otępienie alzheimerowskie, sprawność leksykalno-semantyczna, frazeologia, frazeologizm, modyfikacje semantyczne frazeologizmów.

Keywords: Alzheimer's dementia, lexical and semantic skills, phraseology, phrasal idiom, semantic modifications of phrasal idiom.

Wprowadzenie

Frazeologia to „dział językoznawstwa (leksykologii), który rejestruje i bada utrwalone połączenia wyrazów zwane związkami frazeologicznymi lub frazeologizmami” [Lewicki, Pajdzińska, 2001, s. 315]. Stanowi zatem drugi, obok słownictwa, składnik podsystemu leksykalnego polszczyzny.

Zasób leksykalny języka polskiego tworzą więc dwa różne typy jednostek: wyrazy oraz związki frazeologiczne. Frazeologizmy są to „społecznie utrwalone połączenia wyrazów wykazujące nieregularność pod jakimś względem”, tzn. 1) frazeologizm budują wyrazy lub formy wyrazów nie wchodzące w swobodne związki składniowe; 2) znaczenie danego związku frazeologicznego nie wynika ze znaczenia budujących go komponentów; 3) w danym frazeologizmie mogą zostać naruszone zasady łączliwości wyrazów [Lewicki, Pajdzińska, 2001, s. 315].

* Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Zakład Dialektologii Polskiej i Logopedii, ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź, justyna.antczak@uni.lodz.pl

W polskiej literaturze logopedycznej i językoznawczej wciąż nie w pełni opisane pozostaje zagadnienie defrazeologizacji w otępieniu¹, rozumianej jako zakłócenia w realizacji związków frazeologicznych objawiające się modyfikacjami ich struktury formalnej oraz struktury znaczeniowej. Owe zaburzenia struktury i semantyki frazeologizmów należy traktować jako nieświadome przekształcenia wynikające z postępującej deterioracji umysłowej (w szczególności z zaburzeń pamięci) osób w wieku senioralnym, dotkniętych otępieniem.

Celem niniejszej pracy jest omówienie zaburzeń w realizacji frazeologizmów u osób w łagodnym stadium otępienia alzheimerowskiego, scharakteryzowano więc rodzaje frazeologicznych modyfikacji semantycznych, w których innowacja semantyczna łączy się przeważnie ze zmianami struktury formalnej danego frazeologizmu. Ponadto opisano metodę badania pacjentów z zespołem otępiennym w przebiegu choroby Alzheimera przy zastosowaniu autorskiego testu do badania sprawności leksykalno-semantycznej w demencji², który służy do oceny leksyki³ i frazeologii u osób w wieku starszym z otępieniem w fazie łagodnej i umiarkowanej.

Materiał i metoda badania **Charakterystyka badanej grupy**

Badanie, którego wyniki zostały opisane w niniejszej pracy, było prowadzone w latach 2015–2017 w grupie 15 osób przebywających w domach pomocy społecznej oraz zakładach opiekuńczo-leczniczych znajdujących się na terenie województwa łódzkiego. W tabeli 1. zamieszczono informacje na temat osób badanych z uwzględnieniem ich wieku, wykształcenia oraz płci.

Do badań zostali włączeni pacjenci, u których na podstawie interdyscyplinarnej diagnozy klinicznej, czyli specjalistycznego badania neurologicznego, psychiatrycznego, neuropsychologicznego, zdiagnozowano łagodne stadium otępienia w przebiegu choroby Alzheimera. W diagnozie logopedycznej, oprócz przeprowadzenia wywiadu z chorym, jego opiekunem bądź personelem medycz-

¹ W literaturze przedmiotu problem defrazeologizacji w otępieniu alzheimerowskim omawia częściowo Aneta Domagała w pracy *Narracja i jej zaburzenia w otępieniu alzheimerowskim* [2015]. Autorka w analizowanym materiale opisuje zmiany dotyczące formy frazeologizmu notowane u pacjentów w łagodnej i umiarkowanej fazie otępienia w przebiegu choroby Alzheimera.

² W niniejszej pracy terminy *demencja* i *otępienie* stosuje się zamiennie.

³ Struktura części pierwszej testu, poświęconej słownictwu, została omówiona w moim artykule pt. *O metodach badań sprawności leksykalno-semantycznej w otępieniu – z perspektywy logopedy*, „Exlibris Biblioteka Gerontologii Społecznej” 2017, nr 2 (14), s. 118–128. W niniejszej pracy została opisana konstrukcja drugiej części testu dotyczącej frazeologii.

nym placówki, w której przebywa pacjent, wykonano badanie funkcji poznawczych przy użyciu przesiewowych narzędzi diagnostycznych, tj. *Testu rysowania zegara* (ang. *The Clock-Drawing Test*) [Shulman i in., 1986] i *Krótkiej skali oceny stanu psychicznego* (ang. *Mini-Mental State Examination*) [Folstein i in., 1975] oraz badanie sprawności językowych przy zastosowaniu wybranych prób diagnostycznych z *Bostońskiego testu do diagnozy afazji* (ang. *Boston Diagnostic Aphasia Examination*) [Goodglass, Kaplan, 1972, 1983]. Wyniki ilościowe wybranych prób diagnostycznych przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 1. Charakterystyka badanej grupy

Lp.	Kod pacjenta	Wiek: lata, miesiące	Wykształcenie	Płeć
1.	B.S.	74; 2	wyższe	kobieta
2.	J.K.	76; 4	wyższe	kobieta
3.	J.G.	81; 3	wyższe	kobieta
4.	H.K.	83; 6	wyższe	kobieta
5.	B.W.	85; 5	średnie	kobieta
6.	R.P.	87; 7	wyższe	kobieta
7.	B.P.	91; 2	podstawowe	kobieta
8.	R.J.	74; 3	wyższe	mężczyzna
9.	M.J.	78; 8	wyższe	mężczyzna
10.	W.K.	81; 1	średnie	mężczyzna
11.	R.JA.	85; 5	wyższe	mężczyzna
12.	H.P.	87; 8	podstawowe	mężczyzna
13.	J.P.	87; 10	średnie	mężczyzna
14.	S.O.	88; 10	podstawowe	mężczyzna
15.	B.WE	92; 6	podstawowe	mężczyzna

Źródło: opracowanie własne.

Metoda badania realizacji frazeologizmów

Badanie realizacji związków frazeologicznych przeprowadzono z zastosowaniem autorskiego testu do badania sprawności leksykalno-semantycznej, który umożliwia ocenę leksyki i frazeologii u osób w wieku senioralnym z otępieniem w fazie łagodnej i umiarkowanej. Tę część testu, pozwalającą na ocenę frazeologii, buduje 100 związków frazeologicznych charakteryzujących się w języku polskim wysoką frekwencją użycia zgodnie z ich znaczeniem.

Tabela 2. Wyniki badania funkcji poznawczych oraz sprawności językowych pacjentów w łagodnej fazie otępienia alzheimerskiego

Kod pacjenta	Ocena funkcji poznawczych i sprawności językowych							
	wynik w teście MMSE (maks. 30)	mowa spontaniczna, maksymalna długość frazy (liczba słów)	rozumienie wyrazów (maks. 72), poleceń (maks. 15), złożonych materiałów językowych (maks. 12)	nazywanie obrazków (maks. 114)	fluencja słowna (liczba słów/60 sekund)	czytanie zdań (maks. 10)	formułowanie tekstu pisanego (maks. 5)	
B.S.	23	10	71; 8; 9	57	7	10	3	
J.K.	22	11	70; 9; 8	55	6	9	3	
J.G.	19	8	60; 7; 10	41	6	10	2	
H.K.	22	9	54; 7; 10	54	7	9	2	
B.W.	23	10	56; 6; 8	56	5	8	3	
R.P.	19	9	51; 7; 7	42	5	10	3	
B.P.	19	6	50; 6; 6	28	4	8	2	
R.J.	19	9	70; 8; 6	55	6	8	2	
M.J.	20	9	51; 9; 7	56	5	7	2	
W.K.	19	7	70; 10; 7	21	6	8	1	
R.J.A.	19	6	57; 5; 5	35	3	6	1	
H.P.	19	8	52; 7; 6	44	4	9	2	
J.P.	19	7	46; 8; 7	35	5	8	2	
S.O.	21	9	50; 10; 6	57	5	8	3	
B.WE	20	6	45; 5; 5	20	3	6	1	

Źródło: opracowanie własne.

Frekwencyjność występowania danych frazeologizmów w mowie użytkowników języka polskiego ustalono dzięki badaniom pilotażowym, którymi objęto grupę 30 osób w wieku podeszłym (15 kobiet w przedziale wieku 65–86 lat oraz 15 mężczyzn w wieku 66–87 lat) bez objawów otępienia. Badania w grupie kontrolnej dokonano przy wykorzystaniu eksperymentalnej wersji logopedycznego testu do badania realizacji frazeologizmów zawierającego 300 związków frazeologicznych⁴. Zadaniem respondentów było udzielenie odpowiedzi na trzy pytania: 1) Czy zna Pan/Pani związek typu...?, 2) Czy używa Pan/Pani związku typu...?, 3) Co to znaczy...? Analiza wyników badania pilotażowego pozwoliła na wyłonienie 100 związków frazeologicznych, charakteryzujących się wysoką częstotliwością występowania w mowie użytkowników języka polskiego, które zostały włączone do właściwej wersji logopedycznego testu do badania sprawności leksykalno-semantycznej pacjentów z rozpoznaniem otępienia. Te frazeologizmy zostały przyporządkowane do trzech pól leksykalno-semantycznych, tj. „Człowiek – jego określenia i cechy charakteru”, „Człowiek i jego otoczenie” oraz „Człowiek w społeczeństwie”⁵.

Oceny rozumienia i użycia danych frazeologizmów dokonano podczas badania logopedycznego, przyjmującego postać indywidualnej rozmowy z pacjentem⁶. Badanym zaproponowano dwie próby diagnostyczne. W pierwszym zadaniu osoba badana była proszona o podanie struktury związku frazeologicznego po wysłuchaniu podawanych ustnie przez logopedę definicji danego frazeologizmu i przeczytaniu przez osobę badającą przykładowych zdań z tzw. „luką”, które pacjent powinien uzupełnić właściwym frazeologizmem, tworząc tym samym przykład użycia danego związku frazeologicznego w konkretnej wypowiedzi. Przykładowo dla związku frazeologicznego *bazgrać (pisać) jak kura pazurem* chory usłyszał definicję ‘pisać brzydko, niestarannie, nieczytelnie, niewyraźnie’ oraz zdanie z luką: „Krzysztof znów musi przepisać wypracowanie, bo pisze (jak?) ... i nauczyciel nie może przeczytać jego pisma”. Z kolei

⁴ Związki frazeologiczne zostały zaczerpnięte z dwóch opracowań słownikowych, tj. *Słownika frazeologicznego języka polskiego* pod redakcją Stanisława Skorupki [1985] oraz *Słownika frazeologicznego w układzie tematycznym i alfabetycznym* pod redakcją Alicji Nowakowskiej [2003].

⁵ Szczegółowa charakterystyka pól leksykalno-semantycznych (czyli wykaz zawartych w nich związków frazeologicznych) została omówiona w moim artykule pt. *Disorders within the Structure of Phrasemes in People with Early Stage Alzheimer's Dementia. Preliminary Research Results* (w druku).

⁶ Przed rozpoczęciem badania logopedycznego badana osoba została wcześniej poinformowana o jego charakterze. Pacjentom wyjaśniano, że podczas wykonywania zadań będą proszeni o podanie struktury bądź wyjaśnienie znaczenia tzw. stałych, utrwalonych w języku polskim związków wyrazowych o utartym, przenośnym znaczeniu typu *uparty jak osioł, leje jak z cebra, cisza jak makiem zasiał* itp.

drugie zadanie polegało na wyjaśnieniu przez osobę badaną znaczeń danych związków frazeologicznych. Badanemu polecano: „Proszę wyjaśnić, co oznacza... (np. *siedzieć na walizkach*)?”

Wyniki badania realizacji frazeologizmów

Rejestr kategorii zmian semantycznych frazeologizmów

Analiza wyników badania realizacji związków frazeologicznych u osób w łagodnej fazie otępienia alzheimerowskiego przy użyciu autorskiego testu logopedycznego pozwoliła na zaobserwowanie w wypowiedziach badanych różnych rodzajów modyfikacji związków frazeologicznych, obejmujących ich strukturę formalną⁷ (innowacje modyfikujące) oraz strukturę znaczeniową (modyfikacje semantyczne)⁸.

Poprzez innowacje modyfikujące należy rozumieć takie zmiany, które powstają w wyniku naruszenia ustabilizowanej struktury frazeologizmu, czyli jego płaszczyzny leksykalnej i gramatycznej. Należą do nich innowacje skracające, rozwijające, wymieniające, kontaminujące i regulujące. Innowacje skracające to zmiany, które powstają w rezultacie uszczuplenia składu leksykalnego danego związku frazeologicznego. Zmiany w strukturze frazeologizmu, które pojawiają się wskutek uzupełnienia składu leksykalnego danego związku wyrazowego nowymi komponentami to innowacje rozwijające. Innowacje regulujące należy rozumieć jako frazeologiczną modyfikację, powstałą w wyniku zmiany w zakresie kategorii liczby oraz zmiany słowotwórczej postaci komponentu. Do innowacji wymieniających zalicza się zmiany w strukturze frazeologizmu, które są wynikiem wymiany jego składnika na jakiś inny wyraz. Innowacje kontaminujące to takie odchylenie od normy, które powstaje w wyniku skrzyżowania dwóch związków frazeologicznych o podobnym znaczeniu [Bąba, 1986].

Modyfikacje semantyczne to z kolei

[...] każde zmiany treści frazeologizmu (czyli każde naruszenie utrwalonego w społecznym zwyczaju językowym znaczenia frazeologizmu oraz jego odnośności real-

⁷ Rejestr kategorii zmian w zakresie struktury związków frazeologicznych u pacjentów z w łagodnej fazie otępienia alzheimerowskiego został omówiony w moim artykule pt. *Disorders within the Structure of Phrasemes in People with Early Stage Alzheimer's Dementia. Preliminary Research Results* (w druku).

⁸ Scharakteryzowane w pracy kategorie zmian dotyczące formy i treści frazeologizmów zostały opisane w odwołaniu do: językoznawczej klasyfikacji błędów frazeologicznych Danuty Buttler [1987], typologii innowacji frazeologicznych współczesnej polszczyzny Stanisława Bąby [1986, 1989] oraz klasyfikacji semantycznej zamierzonych modyfikacji związków frazeologicznych Grażyny Majkowskiej [1988].

nej i sytuacyjnej)), które prowadzą do zachwiania idiomatyczności związku frazeologicznego, wyrażającej się najczęściej osłabieniem metaforyczności i/lub odżyciem jego znaczenia dosłownego [Majkowska, 1988, s. 149].

Wśród zaburzeń realizacji frazeologizmów u osób w łagodnej fazie otępienia alzheimerowskiego zarejestrowano następujące kategorie zmian semantycznych związków frazeologicznych:

- 1) innowacje modyfikujące, które powodują osłabienie metaforyczności frazeologizmu;
- 2) modyfikacje semantyczne w postaci rozszerzenia znaczenia tradycyjnego związku frazeologicznego przy poprawnym odtworzeniu jego struktury formalnej;
- 3) innowacje modyfikujące, które powodują powstanie połączeń o nowej treści przeciwstawnej treści związku tradycyjnego czy też z nią sprzecznej;
- 4) innowacje modyfikujące, które powodują zmianę zabarwienia emocjonalnego i stylistycznego frazeologizmu.

Egzemplifikacja modyfikacji semantycznych frazeologizmów

W wypowiedziach badanych osób odnotowano liczne przykłady osłabienia metaforyczności frazeologizmów. Jest to taki rodzaj modyfikacji treści związku frazeologicznego osiągany za pomocą różnych zabiegów formalnych, który skutkuje zakłóceniem odczytania frazeologizmu jako semantycznej całości i często prowadzi do wysunięcia na plan pierwszy znaczenia dosłownego [Majkowska, 1988, s. 153]. Omawianą kategorię zmian ilustrują poniższe przykłady frazeologicznych innowacji modyfikujących (wymieniających i kontaminujących), w których zarejestrowano osłabioną metaforyczność związków frazeologicznych:

S.O.: No to znaczy... No jak ktoś zdziera nosa, no to tak... No taki ten... No obity taki... Jak po pijaku to zedrze sobie nosa się mówi.

(por. *zadzierać nosa* 'wywyższać się, być zarozumiałym' [SFNow., s. 451])

W.K.: No to się mówi wielka ryba. No to taka... No wielka, że wyjąć ją trudno no... z wody... Tak, tak ciężka taka ryba.

(por. *gruba ryba* 'ważna, wpływowa osoba, zajmująca wysokie stanowisko' [SFNow., s. 299])

B.WE.: Jak to powiedzieć... No ręka umywa drugą no... ręce. No... w tej wodzie myje... No obie myje ręce.

(por. *umywać ręce (od czegoś)* 'nie brać za coś odpowiedzialności' [SFNow., s. 425]; *ręka rękę myje* 'wyrażenie oznaczające ukrywanie czyichś nieprawidłowych działań w celu osiągnięcia wzajemnych korzyści' [SFNow., s. 385])

Kolejny rodzaj przekształceń semantycznych frazeologizmów, zaobserwowany w mowie badanych osób, to modyfikacje semantyczne przyjmujące postać rozszerzenia znaczenia tradycyjnego związku frazeologicznego przy poprawnym odtworzeniu jego struktury formalnej. W poniższych przykładach odnotowano przypisanie nowego znaczenia frazeologizmom o niezmienionej budowie formalnej:

R.JA.: Ofiara losu no to znaczy, że... no taki dobry, taki co dzieli się z innymi... Daje taką ofiarę... No takie te... Pieniądze. Pomaga innym.

(por. *ofiara losu* 'człowiek niezaradny, mało energiczny' [SFNow., s. 351])

B.P.: To znaczy... No jak ktoś wyklada karty na stół, no to... To znaczy, że koniec... No to znaczy, że coś się skończyło, no.

(por. *wykladać (wyłożyć) karty na stół* 'ujawniać swoje plany' [SFNow., s. 444])

J.P.: Leżeć... Jak? Jak to było? No... leżeć do góry brzuchem no to, że ktoś dużo zjadł no i leży... No bo za dużo zjadł.

(por. *leżeć do góry brzuchem* 'nic nie robić, leniuchować' [SFNow., s. 319])

Dość liczne w wypowiedziach badanych osób były frazeologiczne innowacje modyfikujące (regulujące, rozwijające, wymieniające), które powodują powstanie połączeń o nowej treści przeciwstawnej treści związku tradycyjnego czy też z nią sprzecznej. Są to tzw. modyfikacje antonimiczne frazeologizmów [Majkowska, 1988, s. 157]. Przykładowo:

B.S.: To jest no... Taki się mówi... No, no... Kluseczki ciepłe takie, no właśnie, ciepłe kluseczki... Takie gorące, ciepłe, no to taki człowiek taki gorący jak taki... no... to jest taki w gorącym wykąpany... Szybko tak i już załatwione takie te... różne sprawy.

(por. *ciepłe kluchy (kluski)* 'o człowieku powolnym, nieumiejącym zatroszczyć się o własne sprawy, niesamodzielnym, mało energicznym' [SFNow., s. 278–279]; *w gorącej wodzie kąpany* 'ktoś nierozważny, niecierpliwy, działający bez zastanowienia' [SFNow., s. 431])

J.K.: To się mówi... Taki... No taki chłopek już stary jak dąb... To taki mało już robi, słaby już taki, bo stary taki jak ten... no ten... dąb.

(por. *chłop jak dąb* 'postawny, silny, dobrze zbudowany mężczyzna' [SFNow., s. 275])

B.W.: No, no... Dawny, taki stary krzyk mody się mówi... No to znaczy, że takie coś stare jest, już takie no... Nie... nie... niemodne takie jest.

(por. *ostatni krzyk mody* 'coś, co dopiero stało się modne, co jest aktualnie najmodniejsze' [SFNow., s. 354])

W wypowiedziach badanych osób odnotowano ponadto frazeologiczne innowacje modyfikujące (regulujące, rozwijające), które powodują zmianę zabarwienia emocjonalnego i stylistycznego frazeologizmu. Poniżej zapisano przykłady, w których na skutek użycia rzeczownikowych form augmentatywnych oraz określeń nacechowanych emocjonalnie doszło do intensyfikacji treści danego frazeologizmu:

J.G.: To jest taki niedobry... Taki co mówi jedno, a robi komuś zło... Zły taki, ale nie daje poznać no tego... Taki jak ten... no taki mówi się... wilczysko takie w skórze nieswojej, ten... No w owczej skórze, no właśnie, wilczur w owczej skórze.

(por. *wilk w owczej skórze* 'ktoś, kto udaje kogoś dobrego, a w rzeczywistości jest zły' [SFNow., s. 434])

H.K.: Taka no... kobita – kura domowa taka fest... Taka mówią... No kura taka domu jak takie babsko, no taka co w domu siedzi.

(por. *kura domowa* 'pogardliwe określenie kobiety zajmującej się wyłącznie prowadzeniem domu i wychowaniem dzieci' [SFNow., s. 317])

H.P.: To taki co się no zapracować chce na śmierć chyba... Nie że zdrowie, tylko praca, praca. Tak się mówi, że haruje jak taki... No tak haruje jak cholerny wół... Tak ciężko jak wół.

(por. *harować (tyrać, orać) jak wół (osioł, koń)* 'bardzo ciężko pracować' [SFNow., s. 301])

Wnioski

Omówione w niniejszym artykule wstępne wyniki badań realizacji frazeologizmów u osób w łagodnej fazie otępienia alzheimerowskiego pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

1. Zaburzenia sprawności leksykalno-semantycznej u osób w łagodnym stadium otępienia alzheimerowskiego objawiają się między innymi zakłóceniami w realizacji frazeologizmów, które należy rozumieć jako modyfikacje ich struktury formalnej (innowacje modyfikujące) oraz struktury znaczeniowej (modyfikacje semantyczne).

2. Zarówno zaburzenia struktury, jak i semantyki związków frazeologicznych u osób w wieku senioralnym w łagodnym stadium demencji w przebiegu choroby Alzheimera należy postrzegać jako nieświadome modyfikacje, czyli niezamierzone naruszenie stabilności struktury znaczeniowej danych frazeologizmów, które wynikają z postępującej deterioracji umysłowej, czyli progresywnych zaburzeń funkcji poznawczych (w szczególności z zaburzeń pamięci) u osób dotkniętych otępieniem.

Zasygnalizowane w pracy zagadnienie defrazeologizacji w otępieniu niewątpliwie wymaga dalszego pogłębienia i rozszerzenia. Wydaje się jednak, że przedstawiona analiza zgromadzonego materiału językowego pozwala wskazać (już na

tym wstępnym etapie badań) główne kategorie zmian znaczeniowych frazeologizmów, do których zaliczono cztery typy modyfikacji semantycznych:

- 1) osłabienie metaforyczności frazeologizmu;
- 2) rozszerzenie znaczenia tradycyjnego związku frazeologicznego;
- 3) powstanie połączeń o nowej treści przeciwstawnej treści związku tradycyjnego czy też z nią sprzecznej;
- 4) zmiana zabarwienia emocjonalnego i stylistycznego frazeologizmu.

Wykaz skrótów

SFNNow. – *Słownik frazeologiczny w układzie tematycznym i alfabetycznym*, 2003, red. A. Nowakowska, Kraków.

Bibliografia

- Antczak-Kujawin Justyna, 2017, *O metodach badań sprawności leksykalno-semantycznej w otępieniu – z perspektywy logopedy*, „Exlibris. Biblioteka Gerontologii Społecznej”, 2 (14): *Oczekiwana starość*, s. 118–128.
- Bąba Stanisław, 1986, *Twardy orzech do zgryzienia, czyli o poprawności frazeologicznej*, Poznań.
- Bąba Stanisław, 1989, *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, Poznań.
- Buttler Danuta, 1987, *Zagadnienia poprawności leksykalno-semantycznej*, w: Danuta Buttler, Halina Kurkowska, Halina Satkiewicz, *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności leksykalnej (słownictwo rodzime)*, Warszawa, s. 44–228.
- Domagała Aneta, 2015, *Narracja i jej zaburzenia w otępieniu alzheimerowskim*, Lublin.
- Folstein Marshal, Folstein Susan, McHugh Paul, 1975, *Minimal State: a Practical Method for Grading the Cognitive State of Patients for the Clinician*, „Journal of Psychiatric Research”, 12, s. 189–198.
- Goodglass Harold, Kaplan Edith, 1972, *The Assessment of Aphasia and Related Disorders*, Philadelphia.
- Goodglass Harold, Kaplan Edith, 1983, *The Assessment of Aphasia and Related Disorders*, 2nd edition, Philadelphia.
- Lewicki Andrzej Maria, Pajdzińska Anna, 2001, *Frazeologia*, w: Jerzy Bartmiński (red.), *Współczesny język polski*, Lublin, s. 315–333.
- Majkowska Grażyna, 1988, *Klasyfikacja semantyczna zamierzonych modyfikacji związków frazeologicznych*, w: Mieczysław Basaj, Danuta Rytel (red.), *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*, t. 5, Wrocław, s. 143–163.
- Nowakowska Alicja (red.), 2003, *Słownik frazeologiczny w układzie tematycznym i alfabetycznym*, Kraków.
- Shulman Kenneth, Shedletsky Ralph, Silver Ivan, 1986, *The Challenge of Time: Clock-Drawing and Cognitive Function in the Elderly*, „International Journal of Geriatric Psychiatry”, 1, s. 135–140.
- Skorupka Stanisław, 1985, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. 1–2, Warszawa.

Summary

The author of this article discusses the issue of defrazeologization in dementia, it means the disruptions in realization of phrasal idioms in people with early stage Alzheimer's dementia, which manifest in transformations of their formal structure (modifying innovations) and the semantic structure (semantic modifications). These phraseological innovations should be interpreted as the unconscious modifications resulting from the progressive cognitive dysfunctions of people with dementia. The author of this work presents the preliminary results of research conducted in 2015–2017 on the group of 15 people with early stage Alzheimer's dementia with application of authorial test of lexical and semantic skills in elderly people with dementia.